

Karácsony András

A KOMMUNIKÁCIÓTUDOMÁNY MEGKERÜLHETETLENSÉGE

Igencsak felkavarta a kedélyeket a felsőoktatási kormányzat azon bejelentése, mely a kommunikáció- és médiatudomány területén a képzés jelentős szűkítését hirdette meg. Gyakorlatilag kétségessé vált, hogy azok az intézmények, ahol eddig kommunikáció szakos képzés folyt, a jövőben ezt folytatni tudják-e? A hírek legújabb áramlásából úgy tűnik, mintha az aktuális veszély elmúlt volna. S ez a rövidebb széleslend alkalmat ad arra, hogy kicsit szélesebb horizonton vizsgáljuk meg a kommunikáció- és médiatudomány helyzetét a felsőoktatási képzésben.

Horányi Özséb vitaindítójának egyik gondolatmenetét folytatnám hozzászólásomban, és két érveléssel erősíteném meg az általa elmondottakat. A következő helyzetdefinícióból indulok ki: az a problematika, amiről érdemes itt és most eszmét cserélni, nem redukálható a kommunikáció és médiatudomány szak kérdésére, az e szakon megvalósítható diplomaszerezés lehetőségére. Persze ez is fontos, sőt, a jövőre felvételizni akarók, a felsőoktatási intézmények aktuális működése szempontjából talán a legfontosabb. De, ha az említett tágabb horizontot tartjuk szem előtt, akkor arra kell rákérdeznünk, hogy mi a kommunikációtudománynak, a kommunikáció szakos képzés ismeretanyagának a viszonya más szakok képzésanyagaihoz? Miként helyezkedik el ez a szak az egyetemi szakok hálózatában?

Horányi Özséb utalt a *studium generale* jellegre. Szerintem is erről van szó. Magyarán a kommunikáció szakos képzés ismeretanyaga olyan tartalmakat foglal magában, melyek nélkül a más szakon folyó képzések egy része nem valósítható meg. Azokra a szakokra gondolok, melyek – nagyon általánosan fogalmazva – a humántudományok, a társadalomtudományok világához tartoznak. Két érvelést fogalmaznék meg ennek alátámasztására, egy általánosabbat és egy konkrétabbat.

(1) Minden olyan szak, mely az ember valamely jellemzőjének vizsgálatára specializálódott (pl. pszichológia, esztétika, politológia, vallástörténet stb.), az arisztotelészi *zoon politikon* meghatározásból indul ki (mely az európai humántudományok sarkköve), azaz abból, hogy az ember közösségi, társas lény. De mi az, ami ezt a „társasságot” jelenti, mi az a „habarcs” (Horányi Özséb használta ezt a kifejezést), ami összeköti az embereket, mégpedig oly módon köti össze az embereket, hogy ez a kötelék nem csupán egy külsődleges kapcsolat, hanem belső, azaz e kötelék által szocializálódik minden egyes ember. Meggyőződésem szerint ez a „habarcs” a kommunikáció. S ha az ember mibenlétevel tisztában akarunk lenni, akkor nem tekinthetünk el a kommunikációtól sem – mint az emberlét szubsztanciális összetevőjétől. Ha ez a gondolatmenet elfogadható, akkor már beláthatjuk, hogy a különböző humán- és társadalomtudományi szakok ismeretanyaga nem alakítható ki anélkül, hogy a kommunikáció alapjellemezőivel az e szakokon tanulók ne legyenek tisztában.

(2) Második érvelésem nem nyúlik vissza a görög filozófiai hagyományhoz, csupán az elmúlt évszázaddal kapcsolatos tapasztalatokra hivatkozom. A modern korról foglalkozó vizs-

gálódások számára evidencia, hogy ezen világ embere tudásának döntő részét a tömegmédiával szerezte, s nem pedig közvetlen világeszélelésre, -tapasztalásra támaszkodva. Ezt kissé rövidre zártan úgy is megfogalmazhatjuk, hogy tudásunk nem a körülöttünk lévő valóságról szól, hanem e valóságot közvetítő tömegmédiával formált (kezdve az iskolai tankönyvekkel, illetve a rádió, a televízió és az internet által hozzáférhetővé tett világgal). Ha így van, s szerintem így van, akkor a mai ember tudásának feltérképezését nem végezhetjük el anélkül, hogy ne vonnánk be ebbe a vizsgálódásba a tömegmédiával működésével kapcsolatos ismereteket. Elemezzük akár az esztétikai befogadást, a gazdaság terén hasznot hozó vagy éppen nem hozó kreativitást, a tömegmozgalmak létrejöttét, egy társadalom jogtudatának alakulását – mind-mind olyan terület (és ezekhez képzési szakok kapcsolódnak), melyeknek tudásanyagában helyet követel a tömegmédiával kapcsolatos elemi ismeretszint.

Ezzel a két érveléssel azt kívántam hangsúlyozni, hogy a kommunikációval és a modern médiavilággal kapcsolatos ismeretek a nem kommunikáció és médiatudomány szakon tanulók számára is fontosak. Ahhoz járulnak hozzá, hogy a különböző szakokon tanulmányokat folytatók felismerhessék, világosan átláthassák saját szakuk ismeretanyagának összefüggéseit. Azt nem állítom, hogy a kommunikáció és médiatudomány szaknak ún. megalapozó szakként kellene működnie a humán- és társadalomtudományok terén. Azt viszont állítom, hogy ismeretanyaga egy részének megkerülhetetlenül jelen kell lennie más szakok képzésanyagában is.